

ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE HAFIZLIK EĞİTİMİ

Editör: Hatice Şahin Aynur

dem

© Eserin Her Türlü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN: 978-605-74803-8-5
Sertifika No: 50201

Kitabın Adı:
Çeşitli Yönleriyle Hafızlık Eğitimi

Editör
Hatice ŞAHİN AYNUR

Yayın Koordinatörü
Hulusi YİĞİT

Yayına Hazırlayan
Salih BOZAN

Tasarım
Nuray YÜKSEL

Baskı-Cilt
ÇINAR MAT. ve YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Caddesi
Ata Han No:34 / 5 Bağcılar - İSTANBUL
Tel: 0212 628 96 00 - Faks: 0212 430 83 35
Sertifika No: 45103

1. Basım
Ekim 2021/1000 adet basılmıştır.

İletişim
Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.
Düğmeciler Mah. Karastüleyman Tekke Sok. No: 7 Eyüpsultan / İstanbul
Tel: (0212) 491 19 03 - 04 Faks: (0212) 438 42 04
www.ensarnesriyat.com.tr siparis@ensarnesriyat.com.tr

Hafızlıkta Güdülenme ve Hafızlık Eēitimi Destekleyen ēretim Yöntem, Teknik Ve Etkinlikler*

*Prof. Dr. Mehmet Zeki Aydın***

Giriş

Hafızlık, yapılması da korunması da zorlu bir süreçtir ve birçok unsurun bir araya gelmesiyle saēlanır. Hafızlık eēitimi, diēer birçok ērenmeye göre, daha çok dikkat gerektiren, yoēunlaşmayı ve odaklanmayı gerektiren, güdülenme / motivasyon aēırlıklı bir eēitim sürecidir. Güdülenme içten ve dıştan olabilir.

Tüm ērenme ēretme sürecini etkileyen içsel ve dışsal etkenler vardır.

ērenmeyi etkileyen dış etkenler şunlardır:

- ēretmen
- Haftanın Günleri ve Günün Saatleri,
- Yoksunluk,
- Hava Durumu,

* Bu bölüm, Mehmet Zeki Aydın, *Din ēretiminde Yöntemler*, Nobel Yayın Daēıtım, 13. Baskı, Ankara 2020, kitabından kısaltılarak alınmıştır.

** Selçuk niversitesi ēretim yesi. www.mehmetzekiaydin.com
Email: mehmetzekiaydin@gmail.com

- Fiziki Ortam
- Işık ve Gürültü,
- Psikolojik Ortam,
- Öğrenilecek Konu
- Öğrenme Yöntemi,
- Uyarım.

“Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psiko-Sosyal Durumlarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı doktora tezi hazırlayan Hüseyin Algur³, tezinde “Hafızlık Eğitimi Psiko-Sosyal Durum Ölçeği (HEPSÖ)”, “Hafızlık Eğitimi Motivasyon Ölçeği (HEMÖ)” ve “Algılanan Stres Ölçeği (ASÖ 14) kullanmıştır. Tezde yazar, hafızlık eğitimini etkileyen unsurları şöyle sıralamıştır: Zekâ, hafıza, yaş, motivasyon (güdülenme), dini motivasyon kaynakları, sosyal çevre, ödül ve ceza, unutmama, pekiştirme / tekrar.

“İslam Kültür Tarihinde Kuran Hıfzı Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri” adlı doktora tezi hazırlayan Hatice Şahin yukarıdaki unsurlardan farklı olarak, sağlıklı ve iyi bir beslenme programı ile sosyal etkinlik ve rehberlik çalışmalarından bahsetmiş ve örnekler sunmuştur.⁴

Bu makalede, hafızlık yapanların güdülenmesi ve hafızlık eğitimi yapılırken kullanılabilecek eğitimsel etkinlikler açıklanacaktır.

1. Öğrenmede Güdülenme (Motivasyon)

Güdüleme, kısaca insanı bir iş yapmaya sevk etmek, harekete geçirmek ve isteklendirmek (şevklendirmek) anlamına gelmektedir. Güdülenme, konusunu daha iyi kavrayabilmek için bu konuda çok sık kullanılan bazı terimleri bilmek gerekir. Bu terimlerden bazıları şunlardır:

³ Hüseyin Algur, *Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psiko-Sosyal Durumlarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış doktora tezi, Çorum 2018, s.98-110.

⁴ Hatice Şahin, *İslam Kültür Tarihinde Kuran Hıfzı Geleneği ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara 2011, s.216-220.

İhtiyaç: Fizyolojik ve psikolojik dengenin bozulmasından doğan eksikliklerdir.

Dürtü: Fizyolojik ya da ruhsal dengenin değişimi sonucu ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak için organizmayı türlü tepkilere itebilen içsel gerilim; içgüdü.

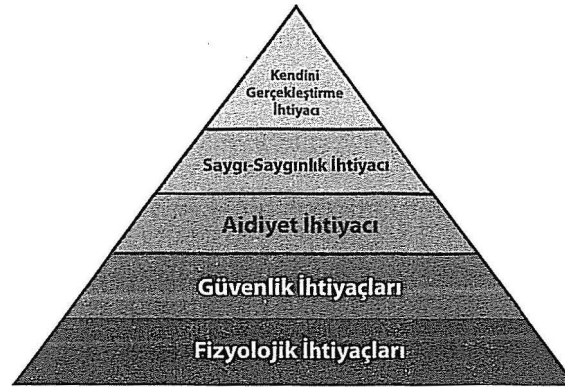
Güdü (motiv): Bireyi bir amaca ulaşmak için harekete geçiren onun yaptığı davranışı güçlendiren ve etkinleştiren güç.

Temel olarak güdülenmenin iki amacı vardır: Hayatta kalmak ve başarı. İnsan hayatta kalmak için güvenliğe, beslenmeye, barınmaya ihtiyaç duyar. Bunlar günlük hayatımızın temel fiziksel ihtiyaçlarıdır. Bu temel ihtiyaçlar giderilirse bizler başarı, duygusal tatminler, kişisel gelişim, değerli olmak, kabul edilmek gibi diğer ihtiyaç alanlarına bakmaya başlarız ve bu ihtiyaçların giderilmesine yöneliriz.

İnsanları güdüleme süreci: İnsanları güdüleme birdenbire ve kendiliğinden oluşan bir olay değildir. İnsanları güdülemek için onların bazı özelliklerinin bilinmesi ve daha sonra aşama aşama hareket etmek gerekir.

İhtiyaç	Uyarılma	Davranış	Doyum (amaç)
---------	----------	----------	--------------

Maslow, insanların ihtiyaçlarını beş grupta toplamıştır. O'na göre bu ihtiyaçlar en alt basamaktan başlayarak giderilmeye çalışılır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini şematik olarak şöyle gösterebiliriz:

Maslow'a göre bir insanın alt basamaktaki bir ihtiyacı giderildikten sonra bir üst basamaktaki ihtiyacı ortaya çıkar. Herhangi bir basamaktaki ihtiyacı gideren aracın diğer basamaktaki ihtiyacı tatmin etmesi imkânsızdır.

Güvenlik ihtiyaçları: İnsanlar, can ve mal varlıklarının ve namuslarının korunmasını isterler. Aynı şekilde insan, doğası gereği özgürlüğü ve mülkiyeti seven bir yaratıktır. Bu nedenle, tüm insanlar baskıya ve zorlamaya karşı kendilerini korumak isterler. Bunların dışında yaşlılık, hastalık, işsizlik vs. durumlara karşı da insan, geleceğinin güvenlik içerisinde olmasını arzular.

Sevgi ve aidiyet ihtiyacı: Fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarından sonra insanın sosyal yönü ağırlık taşıyan ihtiyaçları ortaya çıkar. Örneğin, sevmek, sevilme, bir gruba mensup olma, şefkat, yardımseverlik vs. türünden ihtiyaçlar bu gruba örnek olarak gösterilebilir.

Saygı ihtiyacı: İnsanlar sevmek, sevilme dışında saygı duyulmak da isterler. İnsanlar temel fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarını ve ardından sevgi ve aidiyet ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra tanınma, sosyal mevkii ve statü sahibi olma, başarı elde etme, takdir edilme, saygı görme vs. türden ihtiyaçlara ilgi gösterirler.

İdeallerini ve yeteneklerini gerçekleştirme ihtiyacı: Birey, son aşamada ideallerini ve yeteneklerini gerçekleştirme, başarma ve haz duyma ihtiyacı duyar.

Diğer bir tasnifle, insanlarda mevcut olan güdöleri dört grupta toplamak mümkündür. Bunlar şunlardır: Başarma, bağlanma, yarışma ve güç.

Başarma: Güçlölükleri yenme, ilerleme ve geliştirme arzusuna başarı güdüsü denir. Başarma güdüsü, bir işi ya da davranışı istenen ölçölere göre hatta ondan daha iyi yapma isteğıyle kendini gösterir.

Bağlanma: İnsanlarla ilişki kurma dürtüsüdür. Bağlanma güdüsü ile insanlar, dostluk, arkadaşlık, aranılmak, övölme, saygı görmek isterler. Bu güdü, yardım etme ve bağımlılık güdüsüyle yakından ilişkilidir.

Yarışma: Çocukken yarışmaya yöneltilen bir insan yetişkinlik çağında da yarışmaya ihtiyaç duyar ve hep yarışma ortamları arar.

G: Başka insanların davranışlarını denetleyebilme, buna karşılık kendi davranışlarını istediēi gibi ve denetimsiz yapabilme isteēi g güdüsünü ifade eder.

İnsanları güdülemede kullanılan zendiricilerden bazıları şunlardır:

Maddi gelir, gelecek garantisi, yükselme imkanları, cazip teklifler, yapılmaya deēer bir iş, uygun statü, kişisel yetki ve g kazandırma, özel hayata saygı, kararlara katılım, adaletli ve sürekli bir disiplin sistemi benimseme, amaç birliēi saēlama, iyi iletişim kurma, başarıyı ödüllendirme, boş zamanları deēerlendirme konusunda uğraşlar belirleme, cezadan ziyade olumlu pekiştirme kullanma. İnsanları güdülemede en önemli özendirici özetle, "insana insan gibi davranma"dır.

Genel manada insanları özel anlamda da hafızları güdülemede etkili olan davranışlardan bazıları şunlardır:

- İnsanlara görüşlerini belirtme ve bilgi paylaşma fırsatı vermek,
- İnsanları dikkatle dinlemek,
- İnsanlara sevgi ile yaklaşmak ve onlara gülümseme,
- İnsanlara saygı ve kabul anlamında olumlu sözsüz mesajlar iletmek,
- İnsanları samimi olarak övmek,
- İnsanların dünya görüşlerine ve deēer yargılarına saygı göstermek,
- İnsanları dinledikten sonra yapıcı önerilerde bulunmak,
- İnsanların isteklerini ve ihtiyaçlarını anlayışla karşılamak,
- Bütün insanlara mümkün olduēunca eēit davranmak,
- Çok kolay sinirlenmemek,
- İnsanların düşüncelerini açıklayabilmeleri için onlarla aynı seviyeye inmek,
- Konuşma konusunu, konuşanın konuşması bitmeden deēiřtirmemek,

- İnsanlara, samimi, açık ve dürüstçe sorular sormak,
- İnsanların güvenini sarsıcı davranış ve konuşmalar yapmamak,
- İnsanlara, aynı duygu, düşünce ve fikirlere sahip olduğunu dürüstçe açıklamak,
- İnsanları zorlayıcı meselelerde yapıcı bir tutum sergilemek,
- İnsanlara gelişi güzel söz vermemek, söz verdiğinde de sözünü tutmak,
- Toplum içinde yapıcı ve neşeli şakalar yapmak,
- İnsanlara içten bir ilgi göstermek.

Bu genel güdüleyiciler yanında, aşağıda öğrencileri güdülemek için özellikle ebeveyn ve öğretmenleri yakından ilgilendiren bazı öneriler şunlardır:

Derse başlarken ilginç, şaşırtıcı, merak uyandırıcı sorular sorun.

1. Çalışmaları mümkün olduğu kadar aktif, araştırıcı, heyecanlı ve yararlı hâle getirin.
2. Bütün öğrencilerin, neyi nasıl yapacaklarını ve ulaşacakları hedefe nasıl gideceklerini bilip bilmediklerinden emin olun.
3. Öğrenciler arasında zeka, sosyo-ekonomik-kültürel geçmiş, okulla ve bazı derslere karşı tutum açılarından bireysel ayrılıklar olduğunu her zaman dikkate alın.
4. Öğrencilerin temel ihtiyaçlarını doyurmalarına yardımcı olun.
5. Sınıfın fiziksel şartlarını hesaba katın.
6. Öğrencilerle ilgilendiğinizi ve onların sizin sınıfınızın öğrencileri olduğunu hissettirin.
7. Bütün öğrencilerin az da olsa saygınlık kazanabilecekleri öğrenme yaşantıları düzenleyin. Her öğrencinin takdir edilme ihtiyacını karşılayacağı ders içi ders dışı etkinlikler düzenleyin.
8. Öğrencilere her konuda seçenekler sunun.
9. Olumlu benlik kavramı geliştirmelerine yardımcı olun.
10. Olumlu yanları vurgulayarak, sonuçlar hakkında geri bildirim

verin.

11. Öğrencileri, kendi öğrenmelerini kendilerinin yönlendirmeleri için cesaretlendirin.
12. İhtiyaç duyan öğrencileri, öz güvenlerini ve başarı ihtiyaçlarını geliştirmeleri için cesaretlendirmeye çalışın.
13. Öğrencilere sorumluluk vererek, kendileriyle yarıştırmak onların başarı güdüsünü geliştirici teknikler kullanın.
14. Okul başarısızlığı bir kısır döngüdür. Bu döngü, ancak öğretmenin beklentisini yüksek tutarak öğrenciyi güdülemesiyle kırılabilir.

Ayrıca, içinde bulunduğunuz durum ve yaşama alanınız seçici dikkatinizi yönlendirir. Söz gelimi, aç olduğunuzda yiyeceklere karşı daha dikkatli olmak içinde bulunduğunuz durumun bir etkisidir.

2. Öğretim Yöntem ve Teknikleri

İçeriğin öğrencilere en etkili biçimde “nasıl” kazandırılacağı sorusu bizi öğretme yollarıyla karşı karşıya getirir. Öğretme yolları; öğretme yaklaşımı, öğretme yöntemi ve öğretme tekniklerinden oluşur.

Öğretim yöntemi; öğretimde amaçlara ulaşabilmek için, tekniklerin, işlenecek konunun, araç-gereç ve kaynakların bir bütünlük oluşturacak biçimde düzenlenerek hizmete sunulmasında izlenen bir öğretme yoludur.

Öğretim yöntemleri çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bunlardan birisi de geleneksel ve çağdaş öğretim yöntemleri olarak ikiye ayrılarak yapılan sınıflamadır. Geleneksel öğretim yöntemlerinde esas rol öğretmen üzerindeyken, çağdaş yöntemlerde ise hem öğretmenin hem de öğrencinin etkinliği söz konusudur. (Foulquie, 1991:159) Artık öğrencilerin sınıflarda pasif durumda oturarak öğretim görmesi istenmemektedir. Birçok öğretim yöntemine yapılan eleştirilerin çoğu bu noktadan kaynaklanmaktadır.

Hafızlık eğitiminde hem öğrencinin hem de öğreticinin aktif rolleri bulunmasına karşın hafızlıkta ezberin yapılması esas olduğu için öğrencinin derse yoğunlaşabilmesi oldukça önemlidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde öğrencinin hafızlık ezberi dışında etkinliklere ihtiyacı yadsınamaz. Zira bu etkinlikler sayesinde öğrenci yoğun ezber programından bir nebze uzaklaşıp zihnen ve ruhen yenilenme şansı bulmakta, kısmen de olsa sosyalleşmekte, kitap okuyup basit düzeyde araştırma yapabilmektedir. Bu etkinlikler ayrıca sürekli ezber yapan öğrencilerin düşünmelerine, fikir üretmelerine, bedensel olarak da aktif olmalarına imkan tanımaktadır. Aksi takdirde sürekli aynı fiili gerçekleştirmek yorucu olduğu kadar aynı hedefe kilitlenmeyi de engelleyen bir durum olarak yeni sorunlara kapı aralayabilmektedir. Bu sebeple hafızlık yapan öğrenciler için hemen her gün özel bir zaman belirleyerek farklı etkinliklerin yapılması gereklidir. Buradan hareketle hafızlık öğrencileri için uygulanabilecek bazı aktif/etkin öğretim yöntem ve teknikler şunlar olabilir:

Tartışma yöntemi: öğrencilerin kendi aralarında veya öğretmenle öğrenciler arasında tartışılarak karara varılan ve sonuca bağlanan bir öğretim yöntemidir.

Panel tekniği: Panel, küçük bir grubun önceden belirlenmiş bir konuyu dinleyiciler önünde samimi bir hava içinde tartışmasıdır. Panelin gayesi, gerçeği bulmak ya da bir kavrama varmak değil; bir meseleyi çeşitli yönleriyle aydınlatmak, çeşitli eğilim ve görüşleri ortaya koymaktır. Panel sınıflarda rahatlıkla yapılabilir. Panel bir anlamda bir grubun, bir konu üzerindeki sohbeti demektir.

Zıt panel tekniği: Sınıfın yarısının soru sorarak, yarısının da cevap vererek bir konuyu tartıştıkları bir öğretim tekniğidir. Bu teknik işlenmiş konuları tekrar etme, gözden geçirme amacıyla uygulanır. Sınıf ikiye ayrılarak, kısmen tartışılmış fakat pek açığa kavuşturulmamış konuları tartışabilirler.

Münazara tekniği: Münazara, iki ekibin dinleyiciler ve jüri önünde bir konuda iki zıt tezi savunmalarıdır.

Açık oturum tekniēi: Açık oturum, bir grubun, bazı kurallara uygun olarak bir konuyu dinleyiciler önünde tartişmalarıdır. Panelden farklı olarak üyeler başkandan izin alarak teker teker konuşurlar. Açık oturumdan sonra bir forum yapılarak, tüm sınıfın konu hakkında düşünceleri alınabilir.

Forum: Forum, bir grubun bir konuyu tartişıp gereken aıklıēa kavuşturduktan sonra, dinleyicilerin de tartişmaya katıldıēı tartişma tekniēidir.

Çember tekniēi: Grup yelerinin çember oluşturacak şekilde yerleşerek bir konuyu tartiştıkları tekniktir. Adından da anlařılacaēı gibi bu teknikte konuşmacılar bir çember biçiminde yerleşirler. Bir konunun veya ünitenin açılışında ya da çalışmaların özetlenmesi ve deēerlendirilmesi sırasında kullanılır.

Beyin fırtınası (düşünce tarama) tekniēi: Beyin fırtınası, bireyleri heyecanlı bir ortama yönlendirerek, üretici (yaratıcı) ve zgn görüşleri ortaya çıkarmaya yarayan bir grup tartişma tekniēidir. Bu teknik, hayal yoluyla ērenmeye imkn veren bir ēretme tekniēidir. ēretmen, beyin fırtınasından çeşitli biçimlerde yararlanabilir. rneēin, bir ders ya da tartişma l noktaya gelir, sessizlik başlarsa, beyin fırtınası bir çözüm olabilir. Bazen derse eēlenceli bir başlangıç yapmak için bu tekniēe başvurulabilir. Bu teknikte söylenenlerin kalitesinden çok, sayısı önemlidir. Bu tekniēin önemi, ērencileri uyuşukluktan kurtararak canlı ve üretici yapmaktır.

Görüşme tekniēi: Görüşme tekniēi, belirli bir konuyla ilgili gerekli bilgiyi almak için konunun uzmanı bir veya birkaç kişi ile yüz yüze konuşmadır. Görüşme, okul ortamında bir konuda, o konunun uzmanı, yazar, sanatçı, bilim insanı, vaiz, imam vb. tanınmış kişilerle, sınıfa davet etmek veya o kişinin yanına gitmek suretiyle bilgi almayı amaçlar. Bu görüşmede soru cevap tekniēi kullanılır.

Dramatizasyon yöntemi: düşünce, durum, problem, olay vb.nin bir grup önünde, gruptan seçilen belli üyelerce dramatize edilerek

(oyunlaştırarak) canlandırılması esasına dayanan öğretme yoludur. Dramatizasyon yöntemi, kaynaklarda değişik adlarla anılır. Rol oynama, rol yapma, toplumsal oyun (sosyo-drama), drama, canlandırıcı oyun (dramatik oyun) denilen bu öğretim yöntemi, dramatizasyon üzerine kurulmuştur. Dramatizasyon, oyunlaştırma, canlandırma, rol yapma anlamlarına gelmektedir.

Parmak oyunu: Oldukça sade bir dramatizasyon türü olan parmak oyunu bazı şiir ve manzum hikâyelerin parmak hareketleriyle canlandırılmasıdır.

Sözsüz oyun (pantomim): Sözsüz oyun, düşünce ve duyguların konuşmaksızın el kol, yüz hareketleri ile anlatılması demektir.

Bağımsız dramatizasyon: Bağımsız dramatizasyon, sözsüz oyunların ve taklitlerin gelişmiş bir şeklidir. Bir hikâyeyi, bir kıssayı, bir şiiri veya birbirine bağlı olaylar dizisine bir grup çocuğun konuya sıkı sıkıya bağlı kalmadan kendi hayal güçlerine göre canlandırması bu türün temel özelliğidir. Bu teknikte konuşmalar ezberlenmez, hareketler belli kalıba sokulmaz ve gruplar değişikçe hareket ve konuşmalar da değişir.

Bağımlı dramatizasyon: Bağımlı dramatizasyon, yazılı metinlere bağlı kalınarak konu ya da durumun canlandırılmasıdır.

Kukla ve bebekler: Kukla ve bebekler binlerce yıldır bilinen eğlendirme ve öğretme araçlarıdır. Günümüzde birçok ülkede yaygın olarak öğretimde de kullanılmaktadır. Kuklaların birçok çeşidi vardır. En bilinenleri el kuklası, eldiven kuklası, ipli kuklalar ve gölge kuklasıdır.

Taklidî oyun (benzetme, benzetim): Taklidî oyun ya da benzetme tekniği, sınıf içinde öğrencilerin bir olayı gerçekmiş gibi ele alıp üzerinde eğitici çalışma yapmalarını sağlayan öğretme tekniğidir. Diğer bir tanımla, öğrenmeyi desteklemek üzere gerçeğe uygun olarak geliştirilen model üzerinde yapılan çalışmalardan oluşan öğretme tekniğidir.

Gösteri (demonstrasyon) yöntemi: Gösteri, ders konusunda geçen varlık, olgu ya da olayları bir takım araç ve gereçlerle göstererek

açıklama temeline dayanan öğretim yoludur. Gösteri, dinleyiciye hem görebilecek hem de duyabilecekleri bir ortamda malzemenin tanıtıldığı, yeniliklerin sınıfa gösterildiği, ilke ve uygulamaları açıklayan gösterilerle konunun açıklandığı bir yöntemdir.

Örnek olay incelemesi yöntemi: Bir olayın ya da sorunun yazılı veya sözlü anlatıldıktan ya da bir film gösterildikten sonra konu hakkında öğrencilerin tartışarak çözüm ve önerilerini ortaya koymaları temeline dayanan bir öğretme yoludur. Örnek olay inceleme, örnek problem çözme ve örnek olay adlarıyla da anılır.

Problem çözme yöntemi: Bir sorun ya da durumun bilimsel yaklaşımla çözümünü sağlayan ve uygulayan kişi sayısına göre bireysel ya da grup öğretim yöntemi olarak tanımlanan bir öğrenme öğretme yoludur.

Gezi gözlem yöntemi: Sınıf içi çalışmaları tamamlamak ve daha anlamlı kılmak amacıyla, bir olayı veya varlığı bulunduğu yerde ve doğal şartları içinde plânlı bir şekilde inceleme yaparak öğretme yoludur.

Buldurma (Sokrates) yöntemi: Buldurma yöntemi, öğrencinin belli bir konuyla ilgili mevcut bilgilerinden hareketle, soru cevap tekniğini kullanarak, yeni bilgilere ulaşmasını sağlayan, öğretmen ve öğrencinin ortak etkinliğine dayalı, güdüleyici bir öğretme yoludur. Buldurma yöntemi, Sokrates'in felsefi tartışmalarda uyguladığı yöntemin öğretime uyarlanmış şeklidir.

Eğitsel oyunlar: Oyun, bireylerin fiziksel, zihinsel yeteneklerini geliştirici, yaşantıyı zevkli kılıcı, sanatsal ve estetik nitelikleri ve beceriyi geliştirici etkinliklerdir, diye tanımlanabilir. Genç, yaşlı herkes oyun oynamaktan zevk duyar. Bu zevkli meşguliyetten yararlanılarak, sınıf içi çalışmalar daha güdüleyici ve daha anlamlı bir duruma getirilebilir.

Eğitsel oyunlar, öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesini ve daha rahat bir ortamda tekrar edilmesini sağlayan etkinliklerdir. Eğitsel oyunlar

özellikle öğrenmeye yönelik olmalı ve bir amaç için sınıf içinde uygulanmalıdır. Oyunlar sayesinde, derste konular ilgi çekici hâle getirilebilir, en pasif öğrencilerin bile bu etkinliklere katılmaları sağlanabilir.

Siz olsaydınız ne yapardınız?: Bu kart oyunu tekniği, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç, sorun, tutum ve yaklaşımlarını; sağlık ve temizlik alışkanlıklarını; aile, arkadaş ve okul ilişkileri; sosyal tutumlar gibi ahlâkî davranışların öğretilmesinde kullanılır. Bu amacı gerçekleştirci niteliğe sahip olan kartların hazırlanmasına özen gösterilmelidir.

Kavram kontrolü: Sınıf çalışmalarında ya da bir konuya temel oluşturan kavram, ilke, terim, genelleme, kural, kuram ve tekniklerin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını tespit etmek amacıyla uygulanan oldukça ilgi çekici bir kart oyunu tekniğidir.

Burada kavramlar bir grup karta, tanımlar ve açıklamalar da ikinci grup karta yazılır. Bunlarda ya kavramları içeren kartlara ya da tanımlamalara ve açıklamalara birer numara verilir. Numaralı kartlar sıra ile okunur, buna uyan tanımlar bulunur ve ikisi birleştirilerek kavram tanımlanır. Böylece konuya bütünlük kazandırılır. Bu işleme kartlar bitinceye kadar devam edilir. Bu kart oyunu, özetleme ve tekrar için oldukça uygun bir tekniktir.

Grup ya da takım oyunları: Öğrenmeyi sağlamak amacıyla baş vurulan birey ya da gruplar arası oyun tekniğidir.

Mektup ya da telgraf oyunu: Sınıf altı ya da sekiz kişilik gruplara ayrılır. Her gruptan yarısı, diğer yarısına bir telgraf çekerek veya mektup yazarak belirli bir soruya açıklık getirmelerini isterler. Bu çözüm kısa olup dersi uzatmamalıdır. Hazırlık için verilen sürenin sonunda hem sorun hem de çözümü gruplar tarafından okunup tartışılır. Bundan sonra konu soru cevap tekniği ile işlenir ve sonuç özetlenir.

Nesi var?: Bir durumun, bir kimsenin tasvir edilmesi, niteliklerinin belirlenmesi, yeni kelimelerin değişik bir yaklaşımla öğrenilmesi istendiğinde bu oyun tekniği uygulanabilir.

İstasyon tekniği (öğrenme istasyonları, öğrenme merkezleri, yarım kalan işleri tamamlama tekniği): Öğrencilerin gruplar halinde çalıştığı, her grubun konuyu farklı açıdan ele aldığı bir tekniktir.

Konuşma Halkası: Duyuşsal alanda farkları görme, farklı görüşlere ve bunları savunarlara saygı duyma özellikle de empatik düşünme becerisini artırma hedeflerini kazandırmaya yönelik bir tekniktir.

Kartopu tekniği: Kartopu daha fazla sayıda kişiyi kattıkça tartışmanın büyüdüğü tartışma tekniğidir. Kartopunun karda yuvarlandıkça büyümesinden esinlenerek bu ad verilmiştir.

Metafor oluşturma tekniği: Metafor; bir şeyi veya bir fikri ona çok benzeyen niteliklere sahip başka bir şey ile genel olarak "gibi", "benzer" kelimelerini kullanmaksızın istenen tanımlamayı yapmak, anlatıma üslup güzelliği ve kolaylığı katmak amacıyla kullanılan kelime ya da kelime kümesidir.

Akrostiş tekniği: Öğrencilerin, kelimelerin ilk harflerini bir şifre, kavram, söz öbeği veya cümle verecek biçimde alt alta sıralamasıdır.

3. Din Öğretiminde Kullanılabilecek Bazı Etkinlik ve Uygulamalar

Hafızlığın tamamlanma aşamasına gelindiğinde onun salt ezber olmaktan çok öte bir anlam taşıdığı öğrenciye kavratılmalıdır. Yukarıda aktarılan aktivitelere ek olarak özellikle hafızlığın ilerleyen aşamalarında bilişsel düzeyi yüksek tutmak ve yapılan işi derûnî manada içselleştirebilmek için hafızlara aşağıda sıralanan etkinliklerinde uygulanması tavsiye edilebilir. Çünkü öğrencilere ilgili bilinçlendirme faaliyetleri sadece nasihat ile değil bazı teknikler kullanılarak verildiğinde daha kalıcı olabilmektedir.

Sonuç çıkarma: Öğrencilerin işlenen konuda ulaştıkları sonuçları belirlemeleridir.

Geri plandaki düşünceleri bulma: Öğrencilerin işlenen konuyu ya da konuyla ilgili olayları analiz ederek açıkça ifade edilmemiş dü-

şünceleri keşfetmeye çalışmasıdır. Örneğin; kıssa, dinî hikâyeler ve tarihî bir olay işlendiği zaman kişilerin neden böyle davrandıklarını, ne düşünüyor olduklarını bulmadır.

Slogan bulma: Öğrencilerden işlenen konunun ana düşüncesini yansıtan bir slogan üretmeleri istenir.

Reklam, poster, afiş hazırlama: Öğrencilerin işlenen konuya ilişkin televizyon ya da gazete için tanıtıcı reklamlar, posterler ya da afişler tasarlamasıdır.

Şiir, hikaye yazma: Öğrencilerin işlenen konunun önemli noktalarını yansıtan şiir ya da öykü yazmalarıdır.

Görsel imge oluşturma: Öğrencilerin işlenen konuyu, grafik, resim, karikatür, tablo, şema, şekil vb. herhangi bir görsel imge ile göstermesidir.

Önem sırasına koyma: Öğrencilerin, işlenen konudaki ana düşünceleri, ilkeleri ya da anahtar sözcükleri önem sırasına koymasısıdır.

Başlık bulma: Öğrencilerin okudukları bir metin ya da izledikleri olaya başlık koyması, eğer varsa var olan başlığı değerlendirmesidir.

Sınıflama: Öğrencilerin belli bir konuda bilgi toplamaları ve onları sınıflayarak sunmalarıdır.

Örnek verme: Öğrencilerin işlenen konuları açıklığa kavuşturan örnekler vermesidir.

Kendini değerlendirme: Öğrencilerin neyi ne kadar öğrendiklerini incelemesi, öğrenme sürecinin başındaki ve sonundaki düzeyine bakarak ne kadar gelişme gösterdiğini belirlemesidir.

Yordama yapma: Öğrencilerin sınıfta işlenen konunun işlenmemiş bölümüyle ilgili tahminlerde bulunma ve bu tahminlerin gerekçelerini açıklamasıdır.

Bulmaca: Öğrencilerin konu ile ilgili bulmaca hazırlaması ya da öğretmen tarafından hazırlanmış bir bulmacayı çözmesidir.

Tavsiyede bulunma: Öğrencilerin işlenen konuyla ilgili kişilere tavsiyede bulunmasıdır. Her düzeydeki öğrenciler, öğrendikleri konu-

larla ilgili kendilerinden sonraki öğrenciler için tavsiyeler hazırlayabilir. Bu, öğrencilerin konu ve öğrenme süreci hakkında düşünmelerini sağlayacaktır.

Karşılaştırma: Öğrencilerin, öğrenilenler arasındaki farkları ya da benzerlikleri belirlemesidir.

Kavram haritası oluşturma: Konu ile ilgili başlıca kavramların, merkezi bir kavram etrafında birbirleriyle ilişkilerini gösterecek bir haritanın oluşturulmasıdır.

Kanıtlama: Öğrencilerin, öğrenilenlerle ilgili bir yargıyı destekleyici bilgileri toplaması, bu bilgileri çözümlemesi ve o yargıyı doğrulayan kanıtlar ve belgeler sunmasıdır.

Tüm bu uygulamalarla birlikte, empati kurma, değerlendirme, benzetim, günlük hayatla ilişkilendirme, not alma, görüş tarama, gözlem, formülleştirme, haber toplama, önceki düşündükleriyle karşılaştırma, bildikleriyle bağ kurma, dosya oluşturma, öykü tamamlama, öğretim malzemesi hazırlama, çalışma yaprağı, koleksiyon yapma, hipotez oluşturma ve sınama, yıllık hazırlama, tersinden düşünme, anlaşma imzalama, pandomim, öğrendiklerini listeleme, proje, gazete çıkarma, yeniden yazma gibi uygulamalar etrafında öğretim etkinlikleri hazırlanabilir.⁵

Sonuç

Din eğitiminin özel bir başlığı olarak hafızlık eğitiminde güdüleme çok önemli bir işlev görmektedir. Bilindiği gibi hafızlık oldukça uzun soluklu ve yorucu bir süreçtir. Dolayısıyla bu süreçte en başarılı hafız adayı dahi çoğu zaman içsel güdülerin yanında çevresel güdülere ihtiyaç hissetmektedir.

Bireyin ihtiyaçlarından fizyolojik ve güvenlik ihtiyacı gibi temel ihtiyaçların dışında kalan sevgi ve aidiyet ihtiyacı, saygı ihtiyacı ve idealler ile yetenekleri gerçekleştirme ihtiyacı hafızlık için önemli mo-

⁵ MEB, *DKAB Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9,10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, 2010, s. 25.

tive kaynakları arasındadır. Söz gelimi bir gruba aidiyet İslâm dini açısından değerlendirildiğinde Müslümanların en büyük hedefi olan Allah'ı razı etme amacı, hafızların da temel hareket noktasını oluşturmakta ve hafızlık yapma sebeplerinin başında yer almaktadır. Benzer şekilde saygı ihtiyacı da hafızlık için güdüleme unsurudur. Zira hafızların toplum içinde kazandıkları saygı ve statü, hafızlık için hareket noktası işlevi görmektedir. İdeal ve yetenekleri gerçekleştirme ise hafızlıkta şüphesiz en önde gelen motive unsurları arasındadır.

Önemli bir güdüleme aracı olan başarıyla motive olma da özellikle hafızlık sürecinin başlangıç aşamalarında en önemli güdülenme kaynağıdır. Başarının eksik olduğu bir hafızlığın devam edemediği de bilinmektedir. İlâveten olumlu bir yarış içerisinde olma da hafızlığın vazgeçilmez güdüleyicilerindendir.

Güdülemede etkili olan içsel etkenlerin yanında dışsal etkenler de önemlidir. Bu bağlamda özellikle ebeveyn, hoca ve arkadaş gibi hafızlarla yakından etkileşimde bulunan bireylerin, sözü edilen güdüleme unsurlarına uymaları veya uymamalarının, hafızlık yapan öğrenci açısından hafızlığa devam etme veya bu yoldan vazgeçme ile sonuçlanabilecek etkiye sahip olduğundan son derece önemli bir yerde durmaktadır. Zira fiziki ortam, beslenme ve benzeri pek çok unsur olumlu olsa bile öğrenciyle yapıcı bir iletişimde bulunamayan öğretici olumlu ve destekleyici bir görev üstlenemediği için motivasyon sağlama yerine motivasyon kaybına sebep olmaktadır. Bu ise hafızlık eğitim süreci başta olmak üzere sonucunu da etkilemektedir.

Kaynakça

Algur, Hüseyin. *Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psiko-Sosyal Durumlarının Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayınlanmamış doktora tezi, Çorum 2018, s.98-110.

Aydın, Mehmet Zeki. *Din Öğretiminde Yöntemler*. Nobel Yayın Dağıtım, 13. Baskı, Ankara 2020, kitabından kısaltılarak alınmıştır.

MEB. *DKAB Ortaēretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9,10, 11 ve 12. Sınıflar) ēretim Programı*. 2010, s. 25.

ēahin, Hatice. *İslam Kültür Tarihinde Kuran Hıfzı Geleneēi ve Günümüzdeki Uygulama Biçimleri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamıē doktora tezi, Ankara 2011, s.216-220.